

A Precise Elucidation of the Role of Tourism Capacities in Local Development from the Perspective of Local Stakeholders (Case Study: Soltaniyeh city, Zanzan Province)

Darius Jahani^{1*}, Esmaeil Taghavi Zirvani², Yaghoob Haghghi³, and Siamak Aslani⁴

1. Assistant Professor, Department of Geography, Payame Noor University, Tehran, Iran.

2. Research Assistant professor Institute of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran.

3. Ph.D. Candidate, Department of Geography, University of Tehran, Tehran, Iran.

4. MSc in Applied Climatology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

ARTICLE INFO

Research Paper

Article history:

Received:

27 February 2026

Accepted:

29 June 2026

Published online:

June 2026 29

Keywords: *Tourism Capacities, Local Development, Local Stakeholders, Soltaniyeh, Sustainable Development.*

<https://www.srds.ir/?adsc=4192>

Abstract

Background and Objective: Contemporary development approaches emphasize endogenous capacities and stakeholder participation as essential elements of sustainable local development. Tourism, as a multidimensional phenomenon, contributes not only to economic growth but also to socio-cultural vitality, infrastructure improvement, and environmental management. Soltaniyeh, home to the globally significant Soltaniyeh Dome, possesses substantial tourism capacities whose developmental role requires systematic evaluation from the perspective of local stakeholders.

Methodology: This applied, descriptive–analytical study employed a field survey method. The statistical population included residents of Soltaniyeh, with 385 participants selected via random sampling. Data were collected through a structured Likert-scale questionnaire. Reliability was confirmed ($\alpha = 0.915$). Statistical analyses included descriptive statistics, one-sample t-test (test value = 3), and one-way ANOVA using SPSS and Minitab.

Results and Findings: All four tourism capacity dimensions (economic, socio-cultural, service–infrastructural, environmental) demonstrated mean scores above the neutral value, with statistically significant results ($p < 0.05$). The economic dimension showed the strongest perceived impact. ANOVA results confirmed significant differences among dimensions, indicating that tourism’s economic influence is more pronounced than other effects. Findings align with Social Exchange Theory, suggesting stakeholder support is driven by perceived net benefits. Tourism capacities in Soltaniyeh significantly contribute to local development, particularly in economic terms. Sustainable and participatory planning is essential to maximize benefits while maintaining socio-cultural and environmental balance.

Citation. Jahani,D , Taghavi Zirovani,E , Haghghi,Y and Aslani,S . (2026). A Precise Elucidation of the Role of Tourism Capacities in Local Development from the Perspective of Local Stakeholders (Case Study: Soltaniyeh city, Zanzan Province). *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 7(4), 540-553.

URL: https://www.srds.ir/article_244525.html?lang=en

© The Author(s). Publisher: Private with Cooperation Iranian Geography and Urban Planning Association

*Corresponding author: d.jahani60@pnu.ac.ir

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

In the paradigm of contemporary sustainable development, the transition from top-down planning to endogenous growth models has underscored the significance of utilizing local capacities and stakeholder engagement. Tourism, as a multifaceted driver of regional development, transcends mere economic contribution by fostering socio-cultural vitality and enhancing infrastructural and environmental resilience. However, the successful integration of tourism into local development frameworks depends heavily on the alignment between institutional planning and the perceived benefits among local residents. Despite the global significance of Soltaniyeh—home to the UNESCO World Heritage Soltaniyeh Dome—the actualization of its tourism potential into sustainable local development remains a critical challenge. While existing literature often focuses on macro-level tourism impacts, there is a notable research gap regarding how local stakeholders perceive the multidimensional capacities of tourism (economic, socio-cultural, infrastructural, and environmental) and how these perceptions influence their support for tourism-led development. Therefore, this study aims to provide a precise elucidation of the role of tourism capacities in the local development of Soltaniyeh, evaluating the perceptions of local stakeholders to bridge the gap between tourism potential and sustainable regional progress.

Methodology

This study employs an applied, descriptive-analytical research design, grounded in a field survey, to investigate the role of tourism capacities in local development from the perspective of Soltaniyeh's stakeholders. The conceptual framework is underpinned by the Social Exchange Theory, which posits that stakeholders' support for tourism development is contingent upon their cognitive appraisal of the balance between perceived benefits—such as employment opportunities, income generation, and infrastructural enhancement—and potential costs, including environmental pressure and cultural erosion. Data were

collected via a researcher-made questionnaire, with reliability confirmed through Cronbach's alpha coefficient. Statistical analysis was performed using SPSS software. Descriptive statistics (frequencies and percentages) were employed to profile the respondents. To evaluate the status of tourism capacities, a One-sample t-test was utilized, while One-way ANOVA was applied to analyze significant differences in the impact of tourism development indicators across various segments of the local community.

Results and Discussion

The findings reveal that all four dimensions of tourism capacity—economic, socio-cultural, service-infrastructural, and environmental—surpassed the neutral threshold, with statistically significant results ($p < 0.05$). Among these, the economic dimension demonstrated the highest perceived impact, confirming its dominant role in shaping stakeholder attitudes. One-way ANOVA further corroborated significant disparities across these dimensions, underscoring that tourism's economic utility is perceived more intensely than its socio-cultural or environmental contributions.

Conclusion

In conclusion, this study underscores that tourism capacities in Soltaniyeh serve as a viable instrument for local development, provided that stakeholders' multifaceted needs are rigorously addressed. While the perceived dominance of economic contributions currently dictates the community's support for tourism, long-term sustainability necessitates a paradigm shift toward a more holistic management framework. It is imperative for policymakers and urban planners to transcend narrow economic focuses by integrating community-centered strategies that simultaneously safeguard environmental integrity and preserve cultural heritage. Ultimately, the successful leveraging of Soltaniyeh's tourism potential hinges on the implementation of participatory planning frameworks that align developmental initiatives with local stakeholders' expectations. Such an approach will not only maximize regional development but also ensure

resilient, inclusive, and sustainable growth for Soltaniyeh in the long term.

Declarations

Funding: There is no funding support.

Authors' Contribution: The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest: The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments: We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

References

1. Akbar, S., & Sharp, A. (2023). The growth of Aboriginal tourism in remote Australia: Indigenist method for an operator perspective. *Tourism Recreation Research*, 1-14. <http://dx.doi.org/10.1080/02508281.2023.2180724>
2. Alamineh, G. A., Hussein, J. W., Endaweke, Y., & Tadesse, B. (2023). The local communities' perceptions on the social impact of tourism and its implication for sustainable development in Amhara regional state. *Heliyon*. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e17088>
3. Aulia, R., & Kusumastuti, R. (2022). Indigenous Tourism Concept of Building Friendly Tourism for Indigenous Baduy People: Literature Study. *Budapest International Research and Critics Institute-Journal (BIRCI-Journal)*, 5(2), 11026-11032. DOI: <https://doi.org/10.33258/birci.v5i2.4920>
4. Azadkhani, P., Imanfard, A. and Soltani, A. (2020). Investigating the Motivational Factors of Health Tourism in Lake Urmia. *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 1(1), 40-54. https://www.srds.ir/article_122913.html?lang=en
5. Baloch, Q. B., Shah, S. N., Iqbal, N., Sheeraz, M., Asadullah, M., Mahar, S., & Khan, A. U. (2023). Impact of tourism development upon environmental sustainability: A suggested framework for sustainable ecotourism. *Environmental Science and Pollution Research*, 30(3), 5917-5930. <http://dx.doi.org/10.1007/s11356-022-22496-w>
6. Boulhila, S., Alouat, M., Rezzaz, M. A., & Schmitz, S. (2022). Towards a development model of local cultural tourism through the involvement of local actors (Province of Constantine, Algeria). *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 40(1). <http://dx.doi.org/10.30892/gtg.40101-797>
7. Brooks, C., Waterton, E., Saul, H., & Renzaho, A. (2023). Exploring the relationships between heritage

- tourism, sustainable community development and host communities' health and wellbeing: A systematic review. *PLoS One*, 18(3), e0282319. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0282319>
8. Butler, R. (2021). Research on tourism, indigenous peoples and economic development: a missing component. *Land*, 10(12), 1329. <https://doi.org/10.3390/land10121329>.
 9. Esfandiyari Darabad, F. and Nezafat takle, B. (2025). Geotourism and geomorphological potential assessment of protected areas in Meshkinshahr Township using quantitative models. *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 6(3), 78-85. (in Persian). https://www.srds.ir/article_216380_aaaa74d7a32f86482eb964d1d909794d.pdf
 10. Feizinezhad, A., Nazmfar, H. and Ghaffari Gilandeh, A. (2026). Spatial analysis of building breach in Sarein Tourism City. *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 7(2), 15-37. https://www.srds.ir/article_226219.html?lang=en
 11. Gemar, G., Soler, I. P., & Moniche, L. (2023). Exploring the impacts of local development initiatives on tourism: A case study analysis. *Heliyon*, 9(9). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e19924>
 12. Gustafsson, C., & Amer, M. (2023). Forsvik, Sweden: Towards a People–Public–Private Partnership as a Circular Governance and Sustainable Culture Tourism Strategy. *Sustainability*, 15(5), 4687. <https://doi.org/10.3390/su15054687>
 13. Jennings, H. (2017). Indigenous peoples & tourism. *Tourism Concern*. *Tourism Planning*, 4(22). <https://www.humanrights-in-tourism.net/file/1197/download?token=oz2BGD4U>
 14. Karimi Hatami, J., Ramesht, M. H. and Nojavan Besnighan, M. R. (2026). The role of creative tourism in enhancing urban sustainability indicators (Case study: Ahvaz city). *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 7(1), 224-249. https://www.srds.ir/article_230405.html?lang=en
 15. Khizar, H. M. U., Younas, A., Kumar, S., Akbar, A., & Poulova, P. (2023). The progression of sustainable development goals in tourism: A systematic literature review of past achievements and future promises. *Journal of Innovation & Knowledge*, 8(4), 100442. <https://doi.org/10.1016/j.jik.2023.100442>
 16. Lei, W. S. C., Suntikul, W., & Chen, Z. (2023). Tourism development induced social change. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*, 4(1), 100088. <http://dx.doi.org/10.1016/j.annale.2023.100088>

- 17.Liu, Y. L., Chiang, J. T., & Ko, P. F. (2023). The benefits of tourism for rural community development. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1), 1-12. <http://dx.doi.org/10.1057/s41599-023-01610-4>.
<https://pubs.ufs.ac.za/index.php/ijrcs/article/view/2218>
- 18.Maswanganyi, F. T., & Salawu, A. (2023). Cultural tourism and indigenous languages: fostering economic development in Polokwane Local Municipality. *International Journal of Research in Business and Social Science* (2147-4478), 12(10), 32-40. <http://dx.doi.org/10.20525/ijrbs.v12i10.3116>
- 19.Mosquera-Guerrero, A., Rodríguez Martínez, J., Ordóñez Abril, D. Y., & Calderón Sotero, J. H. (2023). Project design and development in indigenous communities: a literature review. *Gestão & Produção*, 30. <http://dx.doi.org/10.1590/1806-9649-2022v29e6022>
- 20.Narain. A & Pondey, B. (2023). Indigeous tourism: Pavig the way for way for protecting indigeous people's rights. *Journal of Emerging Technologies and Innovative Research*, Volume 11 | Issue 2 | February 2024. <https://www.jetir.org/view?paper=JETIR2308350>.
- 21.Nezafat taklhe, B., Nezamivand Chegini, M., Mousavi, S. N. and Dehgani, P. (2025). Evaluation and Analysis of the Competitiveness of Geotourism and Geomorphological Potentials of Gilan Province (Case Study: Masal Township, Olsbelengah, Shanderman). *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 6(2), 85-97. (in Persian). https://www.srds.ir/article_214781_e4accb2e1795226f3571e2e1b09309f0.pdf
- 22.Pournajaf,S , Heidary Chianeh,R and Hakimi,H . (2026). Identifying and Prioritizing the Factors Affecting the Enhancement of Accommodation Experiences from the Perspective of Eco-Lodge Managers and Its Role in Destination Marketing (Case Study: East Azerbaijan Province, Iran). *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 7(3), 531-552. https://www.srds.ir/article_251553.html?lang=en
- 23.Quang, T. D., Nguyen, Q. X. T., Nguyen, H. V., Dang, V. Q., & Tang, N. T. (2023). Toward sustainable community-based tourism development: Perspectives from local people in Nhon Ly coastal community, Binh Dinh province, Vietnam. *Plos one*, 18(10), e0287522. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0287522>
- 24.Ramos-García, J. L., Vargas-Chanes, D., & Toledo-López, A. (2023). Perception of social prosperity in indigenous tourism destinations in Mexico: The mediator effect of competitiveness of the destinations. *Cogent Business & Management*, 10(2), 2235105. <http://dx.doi.org/10.1080/23311975.2023.2235105>
- 25.Rezaei, N. H., & Jafari, F. (2014). Prioritizing tourism destination management strategies using quantitative and qualitative models (A case study: Soltaniyeh city). *Tourism*, 1(1), 79–96. [in Persian]. https://jut.ut.ac.ir/article_53155_836170e8629c80c4c53411e3b15135bb.pdf
- 26.Sumanapala, D., & Wolf, I. D. (2023). A wellbeing perspective of Indigenous tourism in Sri Lanka. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*, 4(2), 100099. <https://doi.org/10.1016/j.annale.2023.100099>
- 27.Tresiana, N., Sanjaya, R., & Duadji, N. (2023). Indigenous Community-Friendly Tourism Development Strategy Through Governance Approach. *Journal Ilmu Administrasi: Media Pengembangan Ilmu dan Praktek Administrasi*, 20(2), 169-177. <http://dx.doi.org/10.31113/jia.v20i2.955>
- 28.Wani, M. S., Bhat, M. S., Alam, A., & Mir, S. A. (2023). Assessing indigenous community's perspectives and attitudes toward tourism development impacts in the northwestern Himalayas, India. *Socio-Ecological Practice Research*, 5(1), 63-78. <https://doi.org/10.1007/s42532-022-00134-6>
- 29.Yari Hessari, Aristotle and Mohammadi, Chenour. (1402). Analyzing the role of tourism on the development of tourism target villages in Paveh city. *Journal of Geography and Human Relations*, Fall 1402, Volume 6, Number 2, pp. 473-489. (in Persian). DOI:10.22034/GAHR.2023.395145.1862.
- 30.Yusoh, M. P., Kumalah, M. J., Latip, N. A., Hussin, R., Zakaria, Z., Jamru, L. R., ... & Pingking, A. (2023). Impact of the Tourism Sector on the Socio-Economy of Indigenous People on The Islands Around Semporna. In *BIO Web of Conferences* (Vol. 73, p. 03008). EDP Sciences. <http://dx.doi.org/10.1051/bioconf/20237303008>

نوع مقاله: پژوهشی

فصلنامه مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه‌ای

https://www.srds.ir/article_244525.html?lang=fa

دوره هفتم، شماره یکم، پیاپی (۲۳)، بهار ۱۴۰۵

صص ۵۴۰-۵۵۳

تبیین جایگاه ظرفیت‌های گردشگری در توسعه محلی از منظر ذی‌نفعان محلی (مورد مطالعه: شهر سلطانیه استان زنجان)

داریوش جهانی*: استادیار، گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

اسماعیل تقوی زیروانی: استادیار پژوهشی موسسه جغرافیای دانشگاه تهران، تهران، ایران

یعقوب حقی: دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

سیامک اصلانی: کارشناسی ارشد؛ آب و هواشناسی کاربردی؛ دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۴/۰۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۲/۰۸

چکیده

زمینه و هدف: شهر سلطانیه به عنوان نگینی از معماری ایلخانی و دارنده یکی از بزرگترین گنبد‌های آجری جهان، پتانسیل‌های بی‌بدیلی برای تبدیل‌شدن به قطب گردشگری دارد. با این حال، تداوم شکاف میان ظرفیت‌های میراثی و وضعیت توسعه محلی، پرسشی اساسی را پیش روی پژوهشگران و مدیران شهری قرار می‌دهد: آیا گردشگری توانسته است موتور محرک توسعه پایدار در این شهر باشد؟

روش‌شناسی: این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری شامل ساکنان شهر سلطانیه بوده که با استفاده از فرمول کوکران، ۳۸۵ نفر به‌عنوان حجم نمونه به‌صورت تصادفی انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق‌ساخته بر اساس طیف لیکرت بود که پایایی آن با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۱۵ تأیید شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و Minitab از طریق آزمون تی تک‌نمونه‌ای و تحلیل واریانس یک‌طرفه (ANOVA) مورد تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها و نتایج: یافته‌ها نشان می‌دهد که ادراک ذی‌نفعان نسبت به تأثیرات مثبت گردشگری بر توسعه، فراتر از حد مینا است. با این حال، تفاوت معنادار در میان شاخص‌های توسعه، حاکی از غلبه رویکردهای اقتصادی بر سایر ابعاد (فرهنگی، زیرساختی و زیست‌محیطی) است. نتیجه این پژوهش زنگ خطری برای مدیران شهری است که تکیه صرف بر میراث جهانی بدون «برنامه‌ریزی مشارکت‌محور» نمی‌تواند توسعه پایدار را تضمین کند. یافته‌های نهایی، الگویی را پیش روی سیاست‌گذاران می‌گذارد که چگونه می‌توان با ارتقای هم‌زمان زیرساخت‌ها و مشارکت جامعه محلی، از ظرفیت‌های تاریخی سلطانیه، نه فقط یک اثر جهانی، بلکه عاملی برای شکوفایی اقتصادی و هویت اجتماعی ساخت.

واژگان کلیدی: ظرفیت‌های گردشگری، توسعه محلی، ذی‌نفعان محلی، سلطانیه، توسعه پایدار.

* مسئول مکاتبات: d.jahani60@pnu.ac.ir

ارجاع به این مقاله: جهانی، داریوش، تقوی زیروانی، اسماعیل، حقی، یعقوب و اصلانی، سیامک. (۱۴۰۵). تبیین جایگاه ظرفیت‌های گردشگری در توسعه محلی

از منظر ذی‌نفعان محلی (مورد مطالعه: شهر سلطانیه استان زنجان). فصلنامه مطالعات توسعه پایدار شهری و منطقه‌ای، ۷(۴)، ۵۴۰-۵۵۳.

این مقاله با دسترسی آزاد است که تحت شرایط و ضوابط مجوز Creative Commons Attribution (CC BY) توزیع شده است.

مقدمه و بیان مسأله

در سال‌های اخیر، رویکردهای نوین توسعه بر تقویت ظرفیت‌های درون‌زا و مشارکت فعال جوامع محلی در فرآیندهای اقتصادی و اجتماعی تأکید ویژه‌ای داشته‌اند (Esfandyari Darabad and Nezafat takle, 2025: 79). در این چارچوب، طراحی پروژه‌های توسعه‌ای زمانی اثربخش تلقی می‌شود که بر بنیان کار جمعی، منافع عمومی و راه‌حل‌های متناسب با ویژگی‌های هر جامعه استوار باشد؛ رویکردی که بر ترجیح منفعت اکثریت بر فردگرایی تأکید دارد (Mosquera-Guerrero et al., 2023: 2). این دیدگاه، گردشگری را نه صرفاً یک فعالیت اقتصادی، بلکه بستری برای سازماندهی مشارکت اجتماعی و ارتقای سرمایه اجتماعی در مقیاس محلی می‌داند. گردشگری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین بخش‌های خدماتی، طی دهه‌های گذشته رشد چشمگیری را تجربه کرده و در بسیاری از مناطق به موتور محرک اقتصاد محلی تبدیل شده است (Yusoh et al., 2023: 2). مطالعات متعدد نشان می‌دهد که توسعه گردشگری می‌تواند به احیای اقتصادهای محلی، تنوع‌بخشی به فعالیت‌های معیشتی و افزایش فرصت‌های شغلی منجر شود (Wani et al., 2023: 63). همچنین این صنعت در سطح ملی نیز به‌عنوان منبعی برای درآمد ارزی و بهبود تصویر بین‌المللی کشورها شناخته می‌شود (Boulhila et al., 2022: 10). (Khizar et al., 2023: 1) از این‌رو، گردشگری به‌تدریج در کانون سیاست‌های توسعه اقتصادی و منطقه‌ای قرار گرفته و به‌عنوان ابزاری راهبردی برای تحقق توسعه پایدار انسانی معرفی شده است (Gemar et al., 2023: 1). (Ramos-García et al., 2023: 2). (Brooks et al., 2023: 2)

با وجود این کارکردهای مثبت، گردشگری پدیده‌ای چندوجهی است و آثار آن بر جوامع میزبان همواره یکسان و یکنواخت نیست. این صنعت در کنار منافع اقتصادی، می‌تواند پیامدهای اجتماعی، فرهنگی و محیطی نیز به همراه داشته باشد؛ پیامدهایی که گاه سازنده و گاه چالش‌برانگیز هستند (Baloch et al., 2023: 5918). از همین‌رو، مفهوم «تأثیر گردشگری» در ادبیات پژوهشی برجسته شده و از دهه ۱۹۷۰ توجه گسترده‌ای به نگرش ساکنان نسبت به این تأثیرات معطوف شده است. ارزیابی مبتنی بر ادراک ساکنان نشان می‌دهد که میزان حمایت یا مخالفت جامعه میزبان با توسعه گردشگری، نقش تعیین‌کننده‌ای در موفقیت یا ناکامی برنامه‌ها دارد (Alamineh et al., 2023: 2). گردشگری اساساً فرایندی تعاملی است که بر مبنای تبادل مستقیم و غیرمستقیم میان بازدیدکنندگان و جامعه میزبان شکل می‌گیرد. کیفیت این تعامل و ادراک متقابل، بنیان تجربه گردشگر و نیز میزان رضایت ساکنان را شکل می‌دهد (Wani et al., 2023: 63). بر همین اساس، مشارکت جامعه محلی در مدیریت و برنامه‌ریزی گردشگری نه تنها به افزایش منافع فردی و جمعی منجر می‌شود، بلکه شرطی اساسی برای پایداری بلندمدت مقصد به شمار می‌آید. مستندسازی و تحلیل برداشت‌های ذی‌نفعان می‌تواند به تدوین راهبردهایی منجر شود که ضمن تقویت ظرفیت‌های اقتصادی، از بروز تنش‌های اجتماعی و تخریب منابع جلوگیری کند.

در ایران، بسیاری از شهرهای تاریخی و فرهنگی از ظرفیت‌های متنوع گردشگری برخوردارند که در صورت مدیریت صحیح، می‌توانند به پیشران توسعه محلی تبدیل شوند. شهر سلطانیه با دارا بودن اثر جهانی «گنبد سلطانیه»، از پتانسیل‌های گردشگری بی‌نظیری برخوردار است که می‌تواند موتور محرک توسعه در این منطقه باشد. با این حال، یک پارادوکس مشخص در روند توسعه این شهر مشاهده می‌شود: علی‌رغم وجود جاذبه‌های تاریخی شاخص، شکاف عمیقی میان «ظرفیت‌های گردشگری» و «توسعه ملموس محلی» وجود دارد. مسئله اساسی این پژوهش در این واقعیت نهفته است که سیاست‌های توسعه گردشگری در سلطانیه، تاکنون عمدتاً بر رویکردهای «از بالا به پایین» و تمرکز بر حفاظت فیزیکی میراث متمرکز بوده‌اند، در حالی که نیازها، ادراکات و اولویت‌های «ذی‌نفعان محلی» (اعم از ساکنان، کسبه محلی و متولیان) در این فرآیند به حاشیه رانده شده است. این نادیده گرفتن نقش کنشگران محلی، منجر به دو چالش بنیادین شده است: نخست، عدم همسویی برنامه‌های توسعه‌ای با انتظارات و نیازهای واقعی جامعه میزبان؛ و دوم، بروز نوعی «انفصال» میان مدیریت اثر جهانی و بافت اجتماعی شهر. در واقع، بدون درک دقیق از اینکه ذی‌نفعان محلی

چگونه ظرفیت‌های گردشگری را در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیرساختی ارزیابی می‌کنند، نمی‌توان از گردشگری به‌عنوان یک ابزار پایداری برای ارتقای کیفیت زندگی در سلطانیه استفاده کرد. لذا، پرسش اصلی این پژوهش این است که: «چگونه می‌توان با تحلیل ادراک ذی‌نفعان محلی، ظرفیت‌های گردشگری را به ابزاری برای توسعه محلی در شهر سلطانیه تبدیل کرد؟» و پرسش‌های فرعی:

- ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و اقتصادی-اجتماعی ذی‌نفعان محلی در سلطانیه چگونه است؟
- میزان تأثیرگذاری ابعاد چهارگانه ظرفیت‌های گردشگری (اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی، خدماتی-زیرساختی و زیست‌محیطی) بر توسعه محلی از دیدگاه ذی‌نفعان چگونه است؟
- آیا در میان ابعاد مختلف ظرفیت‌های گردشگری، اولویت یا تفاوت معناداری در میزان تأثیرگذاری آن‌ها بر توسعه محلی وجود دارد؟

مبانی نظری پژوهش

گردشگری به‌عنوان پدیده‌ای پویا، انسان‌ها را به تجربه فضاهای نو، کشف فرهنگ‌ها، تعامل با جوامع میزبان و آشنایی با ارزش‌ها و سنت‌های متفاوت ترغیب می‌کند (Baloch et al., 2023: 5918). گردشگری از عوامل اصلی توسعه پایدار در سطوح اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی است (Nezafat taklhe et al, 2025: 85). این فعالیت از جهانی با سایر اشکال توسعه تفاوت دارد؛ زیرا در عین حال که یک صنعت اقتصادی است، ماهیتی اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی نیز دارد (Butler, 2021: 8).^۴ (Alamineh et al., 2023: 1). بر اساس گزارش‌های سازمان جهانی گردشگری (UNWTO)، این بخش یکی از سریع‌ترین حوزه‌های رشد اقتصادی در جهان محسوب می‌شود و سهمی بیش از ۱۰ درصد از تولید ناخالص داخلی جهانی را به خود اختصاص داده است. تعداد گردشگران بین‌المللی از ۲۵ میلیون نفر در سال ۱۹۵۰ به ۱۶۶ میلیون نفر در ۱۹۷۰ و به حدود ۱,۴۴۲ میلیارد نفر در سال ۲۰۱۸ رسیده و پیش‌بینی می‌شود تا سال ۲۰۳۰ به ۱,۸ میلیارد نفر افزایش یابد. (Baloch et al., 2023: 5918) این روند فزاینده نشان می‌دهد که گردشگری می‌تواند به‌عنوان یکی از ظرفیت‌های کلیدی در توسعه محلی مورد توجه قرار گیرد؛ ظرفیتی که در صورت مدیریت صحیح، قادر است به بهبود زیرساخت‌ها، ارتقای خدمات و افزایش رفاه اجتماعی در مقاصد گردشگری منجر شود.

برخلاف تصور رایج، گردشگری بومی پدیده‌ای نوظهور نیست و ریشه‌های آن به اشکال اولیه تعاملات فرهنگی و سفر بازمی‌گردد (Aulia and Kusumastuti, 2023: 11026). در تعریف مفهومی، گردشگری بومی به نوعی از گردشگری اطلاق می‌شود که در آن جوامع بومی نقش محوری در عرضه تجربه گردشگری دارند؛ خواه از طریق مدیریت نشانه‌های تاریخی و میراثی و خواه از رهگذر ارائه فرهنگ و شیوه زیست خود به‌عنوان بخش اصلی تجربه بازدیدکننده. (Narain and Pondey, 2023: 410) در بستر توسعه محلی، گردشگری بومی را می‌توان یکی از اشکال بهره‌گیری از ظرفیت‌های فرهنگی و اجتماعی منطقه دانست که در صورت مشارکت واقعی ذی‌نفعان، به تقویت هویت محلی و افزایش منافع اقتصادی منجر می‌شود. اهداف و پیامدهای توسعه گردشگری در سطح محلی عبارتند از:

الف) جذب سرمایه و حمایت‌های نهادی

توسعه گردشگری می‌تواند زمینه جذب سرمایه‌گذاری‌های دولتی و خصوصی را فراهم سازد. بسیاری از جاذبه‌های میراثی جدید با هدف پاسخ‌گویی به علاقه بازدیدکنندگان برای آشنایی با شیوه‌های زیست متفاوت شکل گرفته‌اند. حمایت‌های دولتی اغلب با این منطق صورت می‌گیرد که چنین جاذبه‌هایی ظرفیت ایجاد اشتغال، افزایش غرور محلی و تقویت مشارکت اجتماعی را دارند. (Jennings, 2017: 2)

ب) حفظ و تقویت میراث فرهنگی و طبیعی

میراث فرهنگی به عنوان بازتاب هویت یک سرزمین، نقشی اساسی در پویایی اقتصادی و اجتماعی ایفا می کند. این میراث می تواند به عنوان عنصر کلیدی توسعه پایدار محلی در نظر گرفته شود؛ مشروط بر آنکه ارزش گذاری فرهنگی با سازوکارهای اقتصادی و مدیریتی مناسب همراه باشد. (Gustafsson and Amer, 2023: 2) با این حال، افزایش گردشگران ممکن است به کالایی شدن فرهنگ بینجامد و ضرورت اتخاذ رویکردی یکپارچه برای توسعه پایدار را برجسته سازد (Narain and Pondey, 2023: 406)؛ (Quang et al., 2023: 2).

ج) منافع اقتصادی و رقابت پذیری مقصد

در مناطقی که فرصت های اقتصادی محدود است، گردشگری می تواند یکی از معدود گزینه های تنوع بخشی به معیشت باشد. (Sumanapala and Wolf, 2023: 1) این بخش با ایجاد اشتغال، افزایش سرمایه گذاری و بهبود زیرساخت ها، به ارتقای رقابت پذیری مقصد و رفاه اجتماعی کمک می کند (Gemar et al., 2023: 1)؛ (Quang et al., 2023: 1)؛ (Baloch et al., 2023: 5919)؛ (Narain and Pondey, 2023: 410).

د) پایداری زیست محیطی

انواعی از گردشگری همچون اکوتوریسم و گردشگری مبتنی بر جامعه، در پاسخ به ضرورت استفاده پایدار از منابع طبیعی و فرهنگی توسعه یافته اند. (Ramos-García et al., 2023: 2) پایداری زیست محیطی به معنای حفظ منابع طبیعی و صیانت از اکوسیستم ها در کنار تأمین رفاه اقتصادی و اجتماعی است. از این منظر، توسعه گردشگری و پایداری محیطی سازه هایی وابسته به یکدیگرند و کیفیت مدیریت مقصد نقش تعیین کننده ای در تعادل میان این دو دارد. (Baloch et al., 2023: 5918)

ه) توسعه خدمات و حکمرانی محلی

گردشگری به عنوان یک بخش خدماتی رو به رشد، می تواند زمینه ارتقای کیفیت مدیریت شهری، بهبود خدمات عمومی و تقویت زیرساخت ها را فراهم آورد. (Yusoh et al., 2023: 2) مشارکت مستقیم جامعه محلی در مدیریت گردشگری، به افزایش سرمایه اجتماعی و تقویت رقابت پذیری مقصد منجر می شود؛ عاملی که نهایتاً بر رفاه اجتماعی تأثیرگذار است (Ramos-García et al., 2023: 2)؛ (۵-۶) در مجموع، ادبیات پژوهش نشان می دهد که گردشگری - به عنوان یکی از مهم ترین ظرفیت های توسعه ای - در صورتی می تواند به توسعه محلی پایدار منجر شود که بر مشارکت ذی نفعان، حفظ میراث فرهنگی و طبیعی، و مدیریت یکپارچه منابع استوار باشد. این چارچوب نظری، مبنای تحلیل جایگاه ظرفیت های گردشگری در توسعه محلی از منظر ذی نفعان در شهر سلطانیه را فراهم می کند.

پیشینه پژوهش

در سال های اخیر، ظرفیت های گردشگری به عنوان یکی از پیشران های کلیدی توسعه محلی مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است. رویکردهای نوین، فراتر از بررسی صرف آثار اقتصادی گردشگری، به تحلیل چندبعدی ظرفیت ها و نقش ذی نفعان محلی در فرآیند توسعه تأکید دارند.

بالترا^۱ و همکاران (۲۰۲۲)، در تحقیق خود با عنوان (پژوهشی بر گردشگری، مردمان بومی و توسعه اقتصادی)؛ با بازخوانی تحولات مطالعات گردشگری طی نیم قرن اخیر نشان می دهد که نگاه پژوهش ها از تمرکز صرف بر پیامدهای اقتصادی، به بررسی ساختارهای مشارکت، انگیزه های ورود جوامع محلی به فعالیت های گردشگری و ابعاد نهادی توسعه

تغییر یافته است. وی بر خلأ موجود در تحلیل یکپارچه ظرفیت‌های اقتصادی و سازوکارهای بهره‌برداری محلی تأکید می‌کند.

اولیا و کوسومستوتی^۱ (۲۰۲۲) در تحقیق خود با عنوان (مفهوم گردشگری بومی: مطالعه ادبیاتی در راستای شکل‌گیری گردشگری سازگار (دوستانه) برای مردم بومی)، با بررسی تجربه بادوی در اندونزی، ظرفیت‌های فرهنگی و محیطی را به‌عنوان بنیان شکل‌گیری الگوی گردشگری سازگار با جامعه محلی معرفی می‌کنند. یافته‌های آنان نشان می‌دهد مدیریت یکپارچه منابع، تنظیم راهبردهای بازاریابی متناسب با ارزش‌های بومی و توجه به کنترل اجتماعی-محیطی، نقش تعیین‌کننده‌ای در تقویت توسعه محلی دارد.

ناراین و پوندی^۲ (۲۰۲۳)؛ در مقاله خود با عنوان (گردشگری بومی: هموارسازی مسیر برای صیانت از حقوق مردمان بومی)، گردشگری را ظرفیتی بالقوه برای ارتقای توانمندی اجتماعی و تثبیت حقوق جوامع محلی معرفی می‌کنند. آنان معتقدند در صورتی که سازوکارهای سیاست‌گذاری و مشارکت ذی‌نفعان به‌درستی طراحی شود، گردشگری می‌تواند به ابزاری برای تقویت سرمایه اجتماعی و توسعه درون‌زا تبدیل شود.

ماسوانگانی و سالوو^۳ (۲۰۲۳)؛ در مقاله خود با عنوان (گردشگری فرهنگی و زبان‌های محلی: بسترسازی برای توسعه اقتصادی در شهرداری پولوکوان)، در چارچوب توسعه اقتصادی محلی، بر ظرفیت‌های فرهنگی-زبانی تأکید کرده و نشان می‌دهند بهره‌گیری از مؤلفه‌های هویتی می‌تواند زمینه‌ساز کارآفرینی، حفظ میراث فرهنگی و تقویت پیوندهای اجتماعی در سطح محلی شود.

لیو و همکاران^۴ (۲۰۲۳)؛ در مقاله خود با عنوان (مزایای گردشگری برای توسعه جوامع روستایی)، با شناسایی ابعاد چهارگانه اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی، زیست‌محیطی و آموزشی گردشگری، تأیید می‌کنند که هرچند منافع اقتصادی برجسته‌تر ادراک می‌شود، اما پایداری توسعه محلی در گرو توازن میان تمامی ابعاد ظرفیت‌هاست.

ترسیانا و همکاران^۵ (۲۰۲۳)، در اثر خود با عنوان (راهبرد توسعه گردشگری سازگار با جامعه محلی بومی از طریق رویکرد حکمروایی)، نقش حکمرانی محلی و شبکه ذی‌نفعان را در بالفعل‌سازی ظرفیت‌های گردشگری اساسی می‌دانند. آنان بر هم‌افزایی میان سیاست‌های محلی، رویکردهای سبز و مشارکت جامعه تأکید کرده و همکاری میان کنشگران محلی را پیش‌شرط موفقیت برنامه‌های توسعه گردشگری معرفی می‌کنند.

آلامینه و همکاران^۶ (۲۰۲۳)؛ در اثر خود با عنوان (مطالعه ای درباره ادراک جوامع محلی از تأثیرات اجتماعی گردشگری و نقش آن در تحقق توسعه پایدار، با تمرکز بر ایالت منطقه‌ای آمه‌ه‌ه‌ه)، با تمرکز بر ادراک جامعه میزبان نشان می‌دهند که توسعه گردشگری هم‌زمان می‌تواند پیامدهای مثبت زیرساختی و چالش‌های اجتماعی به همراه داشته باشد. یافته‌های آنان اهمیت توجه به دیدگاه ذی‌نفعان محلی در مدیریت ظرفیت‌ها را برجسته می‌سازد.

در مطالعات داخلی نیز ابعاد مختلف نقش گردشگری در توسعه محلی بررسی شده است. شهبازی و موسوی محمودآبادی (۱۴۰۲) به نقش گردشگری در بهبود شاخص‌های اقتصادی و تقویت تعاملات فرهنگی اشاره می‌کنند. علیخانی و همکاران (۱۴۰۲) اثر رویدادهای گردشگری را بر ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی تحلیل کرده و بر وجود رابطه معنادار میان فعالیت‌های گردشگری و شاخص‌های توسعه محلی تأکید دارند. همچنین یاری‌حصار و محمدی (۱۴۰۲) نشان می‌دهند اگرچه گردشگری در بهبود درآمد و اشتغال مؤثر بوده، اما ارزیابی جامعه محلی از پیامدهای زیست‌محیطی چندان مطلوب نیست.

1 - Aulia and Kusumastuti

2 - Narain and Pondy

3 - Maswanganyi and Salawu

4 - Liu

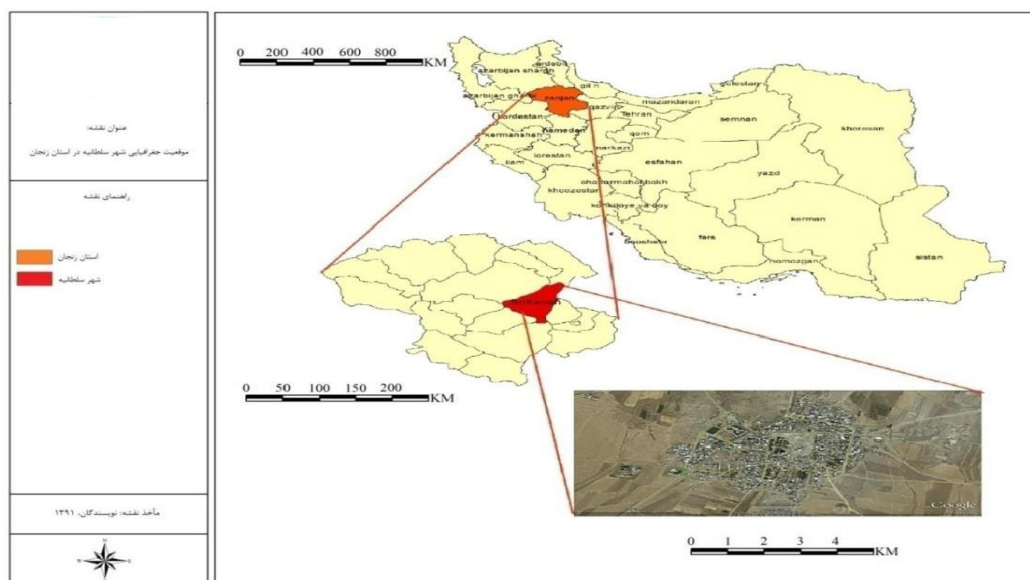
5 - Tresiana

6 - Alamineh

در مجموع، مرور ادبیات نشان می‌دهد اگرچه پژوهش‌های متعددی به آثار گردشگری پرداخته‌اند، اما تحلیل جایگاه «ظرفیت‌های گردشگری» با تمرکز بر ادراک و ارزیابی ذی‌نفعان محلی در چارچوب توسعه محلی، به‌ویژه در مقاصد تاریخی-فرهنگی، نیازمند بررسی‌های عمیق‌تری است. از این‌رو پژوهش حاضر با تمرکز بر شهر سلطانیه در استان زنجان، درصدد تبیین جایگاه و نحوه بهره‌برداری از ظرفیت‌های گردشگری از منظر ذی‌نفعان محلی است.

معرفی محدوده مورد مطالعه

استان زنجان یکی از ۳۱ استان موجود بوده که در شمال غرب کشور واقع گردیده است و دارای ۷ شهرستان، ۱۶ شهر، ۱۵ بخش و ۴۶ دهستان می‌باشد (حمیدی، ۱۳۸۷، ۶۳). این استان بین طولهای جغرافیایی $47^{\circ}10'$ تا $49^{\circ}26'$ شرقی و عرض‌های جغرافیایی $35^{\circ}33'$ تا $37^{\circ}15'$ شمالی قرار گرفته است (قزلباش، ۱۳۸۷، ۸۶). بر اساس آخرین تقسیمات سیاسی-اداری (۱۳۸۵) استان زنجان با مساحتی بالغ بر ۲۱۷۷۳ کیلو متر مربع می‌باشد و در حدود ۱،۳۴ درصد از مساحت کشور را شامل می‌شود که از سمت شمال به شهرستانهای طارم و ابهر، از جنوب به شهرستان خدابنده و از باختر به شهرستان ما ه نشان در محدوده استان زنجان محدود می‌شود (آرمانشهر، ۱۳۸۶). جمعیت شهر سلطانیه بر طبق آخرین سرشماری نفوس و مسکن ۷۳۴۲ نفر می‌باشد (سرشماری نفوس و مسکن، ۱۳۹۵). گنبد سلطانیه جزء میراث جهانی بشر است. این گنبد در شهر سلطانیه در ۳۵ کیلومتری شهر زنجان واقع شده و به دستنور سلطان محمد خدابنده در سال ۷۰۴ ه.ق شروع به ساخت و در مدت ۹ سال در تاریخ ۷۱۳ هجری قمری پایان یافته است. این گنبد با ۴۸،۵ متر ارتفاع و ۲۵،۶ متر قطر دهانه بزرگترین گنبد آجری جهان به شمار می‌آید (با بزرگترین برج آجری جهان که مقبره قابوس ابن وشمگیر در گنبد کاووس اشتباه نشود، زیرا این بنا بزرگترین گنبد آجری جهان است و گنبد این بنا از قدیمی ترین گنبدهای دپوش موجود در ایران است) (پیرو، ۱۳۷۳).

شکل ۱: موقعیت جغرافیایی شهر سلطانیه (Rezaei & Jafari, 2014).

(Figure 1: Case Study. Source: Rezaei & Jafari, 2014).

شهر سلطانیه، به عنوان یکی از پایتخت‌های مهم دوره ایلخانی، نمادی از مدیریت و برنامه‌ریزی شهری در سده هشتم هجری است. نام این شهر برگرفته از عنوان «سلطان محمد خدابنده» (الجاتو)، ایلخان مغول است که در دوران حکومت وی، این منطقه به اوج شکوفایی خود رسید. اهمیت تاریخی سلطانیه تنها به معماری گنبد آن محدود نمی‌شود، بلکه این شهر محصول یک سیاست‌گذاری کلان در مدیریت شهری بوده است. نقش کلیدی «خواجه

رشیدالدین فضل‌الله همدانی^۱، وزیر برجسته و اندیشمند ایرانی، در نظارت بر طراحی و توسعه این شهر، سلطانیه را به کانون تمدن و تبادل فرهنگی تبدیل کرد. اگرچه با تغییرات سیاسی و اجتماعی پس از دوران ایلخانی، سلطانیه شکوه پیشین خود را از دست داد، اما هویت تاریخی و جایگاه آن به عنوان یک اثر جهانی، امروزه ظرفیت‌های بی‌نظیری برای توسعه گردشگری محلی و بازتعریف نقش ذی‌نفعان در حفاظت و بهره‌برداری از این میراث فراهم آورده است. گنبد سلطانیه در سبک معماری خود در جهان جزو اولین‌ها محسوب می‌شود. به گواهی منابع تاریخی موجود، شهر سلطانیه نخستین‌بار در دوره ی ایلخانان مغول ساخته شده‌است. پیشینه ی آن به گواه کاوش‌های باستان‌شناسی به ۷ هزار سال هم می‌رسد. آنان پس از استقرار در ایران و انتخاب تبریز به عنوان پایتخت، دشت وسیع و سرسبز سلطانیه ی کنونی را برای شکار و گذران ییلاق انتخاب نموده اند. بدین ترتیب این محل قنقوراولانگ یعنی شکارگاه شاهین نامیده می‌شد که اکنون به آن چمن سلطانیه می‌گویند (همچنین در زمان ناصرالدین شاه قاجار نیز محل گذران اوقات فراغت شاه وقت بوده است). ولی از هنگامی که ارغون، چهارمین ایلخان مغول بر تخت نشست تصمیم گرفت در این محل شهری بسازد؛ بنابراین دستور داد قلعه‌ای به درازای باروی دوازده هزار گام از سنگ تراشیده بسازند. پس از درگذشت وی به سال ۶۱۹ قمری جنازه وی در محل همین شهر نیمه تمام به خاک سپرده شد و پسر وی غازان خان، دیگر کوششی برای به پایان رساندن و آبادانی این شهر انجام نداد ولیکن به ساخت شنب‌غازان، در نزدیکی تبریز پرداخت. اوج شکوفایی شهر سلطانیه در زمان اولجایتو بوده است. وی از سال ۷۰۲ قمری کار ساخت شهر را از سر گرفت و برای انجام این کار بسیاری از هنرمندان، صنعت‌گران و بازرگانان را به این شهر کوچاند و این محل از این پس سلطانیه «محل شاه‌نشین» نامیده‌شد. اولجایتو دستور ساخت بارویی به درازای سی هزار گام را داد تا آرامگاه با شکوهی درون این بارو برایش ساخته‌شود. بدین ترتیب بنای باشکوهی ساخته شد که امروزه گنبد سلطانیه نامیده می‌شود. برخی باور دارند که اولجایتو این سازه را به آرامگاه امامان شیعه اختصاص داده بود و می‌خواست تا پیکر حضرت علی و امام حسین (ع) را به این محل انتقال دهد که با مخالفت علمای شیعه روبه‌رو شد. ولی با آگاهی به سازه‌های همتایی که در این دوران ابواب‌البر نامیده می‌شدند و ایلخانان جهت آرامگاه خود در شهرهایی چون همدان، تبریز، شنب‌غازان ساخته بودند، می‌توان این دیدگاه را پذیرفت که گنبد سلطانیه هم از این دسته سازه‌ها بوده و اولجایتو آن را به قصد آرامگاه خود ساخته است. همچنین اولجایتو به هر یک از بزرگان دستور داده بود تا محله‌ای به نام خود در شهر بسازند.

شکل (۱): نمایی از بنای تاریخی گنبد سلطانیه

Figure 2: An overview of the historic Dome of Soltaniyeh structure

چلبی‌اوغلو از افرادی بودند که در سلطانیه محله‌ها و عماراتی ساختند. بنابراین مجموعه آرامگاه و خانقاه چلبی‌اوغلو در این دوران ساخته شده است. ولی با مرگ اولجایتو به سال ۷۱۶ ق همه ی کسانی که به سلطانیه مهاجرت کرده بودند، آن‌جا را ترک نمودند. پس از آن در تازش تیمور در سال ۷۸۶ ق بسیاری از سازه‌های شهر نابود شده و با روی کار آمدن میرانشاه پسر تیمور، به دستور وی بسیاری از آثار و ساختمان‌ها سلطانیه ویران شد. در دوره صفویه با آنکه از ارزش پیشین شهر کاسته شده بود، باز یکی از منزلگاه‌های مهم میان راه تبریز و بیلاق پادشاهان این دودمان به شمار می‌آمد. در این زمان جهانگردانی چون اولئاریوس، شاردن، تاورنیه و... از این شهر دیدن کرده و توصیفاتی از آن ارائه داده‌اند. تاورنیه در سفرنامه خود درباره شهر چنین می‌نویسد: «سلطانیه قریه‌ای است که نیم فرسنگ دورتر از جاده بزرگ واقع شده و نزدیک کوهی است. آنچه از آن بازمانده گواهی بر آنچه ویران شده می‌کند، تنها ویرانه آن‌ها بازمانده است که با گذشت روزگار نیست و نابود می‌شوند (سایت شهرداری سلطانیه).

روند ورود گردشگران داخلی به شهر سلطانیه، با اندکی نوسان، هر سال رو به فزونی بوده است و برآورد شده در ده سال آینده سالانه بیش از ۵۰۰ هزار نفر از این شهر بازدید می‌کنند. طبق اطلاعات پایگاه میراث فرهنگی شهر (۱۴۰۲)، برخلاف گردشگری داخلی، ورود گردشگران خارجی با نوسان زیادی همراه است و مطابق آمارهای موجود هر ده سال دو برابر می‌شود. بدین ترتیب، میزان رشد در بازارهای گردشگری داخلی از بازارهای خارجی به مراتب بیشتر است.

جدول ۳. تعداد گردشگران ورودی به شهر سلطانیه مأخذ: رضایی نیا و جعفری، ۱۳۹۵: ۸۴.

Table 3. Number of tourists entering the city of Soltaniyeh Source: Rezaei-Nia and Jafari, 2016: 84

سال	۸۱	۸۲	۸۳	۸۴	۸۵	۸۶	۸۷	۸۸	۸۹	۹۰
داخلی	۲۶۳۵۱	۴۲۹۶۷	۴۱۲۵۱	۴۹۴۳۸	۵۲۴۶۶	۵۷۹۰۳	۸۰۳۱۳	۱۰۴۴۸۱	۱۴۰۱۶۱	۱۵۸۵۸۶
خارجی	۱۰۳۷	۱۷۳۵	۱۱۹۹	۸۱۳	۸۸۲	۱۷۵۲	۱۳۴۹	۱۸۱۷	۲۵۷۴	۲۲۴۴
جمع	۲۷۳۸۸	۴۴۷۰۲	۴۲۴۵۰	۵۰۲۵۱	۵۳۳۴۸	۵۹۶۵۵	۸۱۶۶۲	۱۰۶۲۹۸	۱۴۲۷۳۵	۱۶۰۸۳۰

با مطابقت تعداد گردشگران ورودی سلطانیه با جدول ۲ (چرخه حیات) این نتیجه استنباط می‌شود که بازار گردشگری سلطانیه در حال گذار از دوره معرفی به دوره رشد است، زیرا تعداد گردشگران به مراتب از تعداد جمعیت شهر بیشتر است، تسهیلات گردشگری در حال توسعه است، و بازدیدها کم کم شکل منظم به خود می‌گیرند.

روش پژوهش

پژوهش حاضر با هدف تحلیل جایگاه ظرفیت‌های گردشگری در فرآیند توسعه محلی با تأکید بر ادراک ذی‌نفعان شهر سلطانیه انجام شده است. با توجه به ماهیت موضوع که بر فهم نگرش‌ها و ارزیابی کنشگران محلی از ظرفیت‌های موجود استوار است، تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه اجرا، توصیفی-تحلیلی مبتنی بر پیمایش میدانی است. برای تبیین نحوه ارزیابی ظرفیت‌های گردشگری توسط ذی‌نفعان، چارچوب نظری پژوهش بر مبنای رویکرد «تبادل اجتماعی» سامان‌دهی شده است. این رویکرد بر این فرض استوار است که کنشگران اجتماعی در تعاملات خود بر اساس محاسبه ذهنی منافع و هزینه‌ها تصمیم‌گیری می‌کنند. در زمینه گردشگری، تعامل میان جامعه میزبان و فعالیت‌های گردشگری نوعی رابطه دوسویه تلقی می‌شود که می‌تواند پیامدهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی به همراه داشته باشد. بر اساس منطق نظری مذکور، حمایت یا عدم حمایت ذی‌نفعان از توسعه گردشگری تابعی از

ادراک آنان نسبت به توازن میان منافع قابل انتظار (نظیر ایجاد اشتغال، افزایش درآمد، ارتقای زیرساخت‌ها و تقویت سرمایه اجتماعی) و هزینه‌های احتمالی (همچون فشار بر منابع، تغییرات فرهنگی ناخواسته یا مسائل زیست‌محیطی) است. در این چارچوب، ظرفیت‌های گردشگری زمانی به عاملی مؤثر در توسعه محلی تبدیل می‌شوند که برآیند ارزیابی ذهنی ذی‌نفعان مثبت باشد. انتخاب این چارچوب نظری به دلیل قابلیت آن در تحلیل هم‌زمان ابعاد چندگانه آثار گردشگری و تبیین رفتارهای حمایتی یا مقاومتی جامعه محلی صورت گرفته است. برای تحلیل نتایج از نرم‌افزار Spss استفاده گردید. برای بررسی ویژگی-های پاسخ‌گویان از آمار توصیفی (درصد، فراوانی) برای تجزیه و تحلیل نهایی یافته‌ها از آزمون تی تک نمونه‌ای و برای بررسی تفاوت اثرگذاری شاخص‌های توسعه گردشگری بومی بر جوامع محلی شهر سلطانیه از آزمون تحلیل واریانس یکطرفه (ANOVA) استفاده شد. برای سنجش پایایی پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده شد.

جدول ۱. شاخصه‌های پژوهش

Table 1. Research Indicators

شاخص	زیرشاخص‌ها	توضیحات
اقتصادی	افزایش فرصت‌های درآمدی در حوزه کسب‌وکار، حمل‌ونقل و اقامت	ایجاد درآمد و بهبود اقتصاد محلی
	توسعه فروش محصولات محلی و بومی	حفظ تنوع محصولات و بازار محلی
	کاهش فقر در بین ساکنان محلی	ارتقای سطح زندگی و معیشت
	ایجاد فرصت‌های شغلی پایدار	اشتغال‌زایی و مهارت‌آموزی
	افزایش تنوع محصولات محلی و ظرفیت سرمایه‌گذاری	تقویت سرمایه‌گذاری و توسعه اقتصادی
اجتماعی- فرهنگی	تقویت رقابت‌پذیری و پایداری منطقه	توسعه پایدار منطقه‌ای
	مشارکت جامعه محلی در مدیریت اماکن گردشگری	ارتقای نقش و تصمیم‌گیری محلی
	حفظ و احیای هویت و فرهنگ بومی	تقویت غرور و تعلق فرهنگی
	توانمندسازی زنان و نوجوانان	مشارکت گروه‌های آسیب‌پذیر
	حفاظت از اماکن تاریخی و میراث فرهنگی	حفظ منابع فرهنگی و تاریخی
خدماتی- زیرساختی	ارتقای آگاهی و آموزش جامعه میزبان	بهبود درک فرهنگی و محیطی
	کاهش جرم و ناهنجاری‌ها	افزایش امنیت اجتماعی
	توسعه زیرساخت‌ها و امکانات شهری	بهبود کیفیت و دسترسی خدمات
	ارتقای کیفیت خدمات عمومی و فناوری‌های دیجیتال	تسهیل خدمات‌دهی و رضایت ساکنان
	گسترش هتل‌ها و مراکز اقامتی	افزایش ظرفیت گردشگری و جذب بازدیدکننده
زیست‌محیطی	بهبود خدمات مالی و بانکداری	رفاه اقتصادی جامعه
	ارتقای آگاهی و فرهنگ حفاظت از محیط زیست	کاهش فشار بر منابع طبیعی
	بهره‌برداری پایدار از منابع و جاذبه‌ها	مدیریت صحیح محیط و توسعه پایدار
	یادگیری و اجرای روش‌های کاهش پسماند	آموزش و کاهش اثرات منفی
	ایجاد و توسعه جاذبه‌های طبیعی جدید	تنوع‌بخشی و توسعه اکوتوریسم

تجزیه و تحلیل داده‌ها

پاسخ به سؤالات: سوال یک: ویژگی‌های جمعیت‌شناختی و اقتصادی-اجتماعی ذی‌نفعان محلی در سلطانیه چگونه است؟

همان گونه که در جدول (۲) مشاهده می شود، از مجموع ۳۸۵ نفر پاسخ گوین در شهر سلطانیه، ۵/۵۳ درصد زن و ۵/۴۶ درصد مرد بوده اند. بیشترین فراوانی سنی مربوط به گروه ۳۰ تا ۴۰ سال (۴/۴۴ درصد) و کمترین آن مربوط به گروه ۵۰ تا ۵۹ سال (۹/۲ درصد) است.

از نظر تحصیلات، بیشترین سهم مربوط به افراد دارای مدرک کارشناسی (۳/۴۸ درصد) است که نشان دهنده سطح تحصیلات نسبتاً مطلوب جامعه مورد مطالعه می باشد. از نظر شغلی، کارکنان دولت (۴/۴۴ درصد) و مشاغل آزاد (۶/۳۵ درصد) بیشترین سهم را دارند که بیانگر ساختار اشتغال غالب در سلطانیه است. همچنین ۱/۷۰ درصد پاسخ گوین ساکنان بومی بوده و گردشگر محسوب نمی شوند؛ بنابراین دیدگاه های ارائه شده عمدتاً مبتنی بر تجربه زیسته و شناخت عمیق آنان از ظرفیت های گردشگری شهر سلطانیه است. علاوه بر این، ۷/۳۱ درصد بیش از ۲۰ سال در این شهر سکونت داشته اند که نشان دهنده پایداری جمعیتی و امکان تحلیل دقیق تر ادراک ذی نفعان محلی نسبت به توسعه گردشگری است.

جدول ۲. مشخصات توصیفی پاسخ گوین

Table 2. Descriptive statistics of respondents

متغیر	طبقه	فراوانی	درصد	متغیر	طبقه	فراوانی	درصد
سن	۲۰ تا ۳۰ سال	۱۰۹	۲۸/۳	شغل	کارمند دولت	۱۷۱	۴۴/۴
	۳۰ تا ۴۰ سال	۱۷۱	۴۴/۴		آزاد	۱۳۷	۳۵/۶
	۴۰ تا ۵۰ سال	۷۵	۱۹/۵		بیکار	۲۵	۶/۵
	۵۰ تا ۵۹ سال	۱۱	۲/۹		دانشجو	۳۲	۳۸
	۶۰ سال به بالا	۱۹	۴/۹		دانش آموز	۲۰	۵/۲
جنسیت	مرد	۱۷۹	۴۶/۵	آیا گردشگر هستی؟	بلی	۱۱۵	۲۹/۹
	زن	۲۰۶	۵۳/۵		خیر	۲۷۰	۷۰/۱
میزان تحصیلات	بی سواد	۱۲	۳/۱	مدت سکونت در سلطانیه	کمتر از ۵ سال	۱۰۵	۲۷/۳
	زیردیپلم	۵۲	۱۳/۵		۵ تا ۱۰ سال	۹۰	۲۳/۴
	دیپلم	۸۳	۲۱/۶		۱۰ تا ۲۰ سال	۶۸	۱۷/۷
	کارشناسی	۱۸۶	۴۸/۳		بیش از ۲۰ سال	۱۲۲	۳۱/۷
	ارشد و دکتری	۵۲	۱۳/۵	محل سکونت	شهر سلطانیه	۲۰۶	۵۳/۵
	سایر شهرهای استان زنجان	۱۳۹	۳۶/۱		سایر شهرهای استان زنجان	۱۳۹	۳۶/۱
		۴۰	۱۰/۴		خارج از استان	۴۰	۱۰/۴

۲. میزان تأثیرگذاری ابعاد چهارگانه ظرفیت های گردشگری (اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی، خدماتی-زیرساختی و زیست محیطی) بر توسعه محلی از دیدگاه ذی نفعان چگونه است؟

به منظور بررسی جایگاه ظرفیت های گردشگری در توسعه محلی از منظر ذی نفعان محلی شهر سلطانیه، از آزمون تی تک نمونه ای استفاده شد. مقدار مبنا برابر با عدد ۳ (حد متوسط طیف لیکرت) در نظر گرفته شد. نتایج آزمون تی تک نمونه ای نشان می دهد که میانگین تمامی شاخص های مورد بررسی (اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی، خدماتی-زیرساختی و زیست محیطی) بالاتر از مقدار مبنا (۳) قرار دارد. همچنین مقدار احتمال (Sig) برای تمامی شاخص ها برابر با ۰/۰۰۰ و کمتر از سطح معناداری ۰/۰۵ است.

از آنجا که عدد ۳ در فاصله اطمینان ۹۵ درصد میانگین ها قرار نمی گیرد و مقدار P-value کمتر از ۰/۰۵ است، فرض صفر رد می شود. بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می توان نتیجه گرفت که ظرفیت های گردشگری از دیدگاه ذی نفعان محلی، تأثیر مثبت و معناداری بر توسعه محلی شهر سلطانیه دارند.

جدول ۳. نتایج آزمون T تک‌نمونه‌ای برای بررسی تأثیر ظرفیت‌های گردشگری بر توسعه محلی سلطانیه

Table 3. One-sample t-test results on the impact of tourism capacities

شاخص	مقدار t	انحراف استاندارد	df	Sig (دوطرفه)	میانگین تفاضل	میانگین	فاصله اطمینان ۹۵٪ (پایین-بالا)
اقتصادی	۵۳/۲۲۴	۰/۴۲۷	۳۸۴	۰/۰۰۰	۱/۱۵۸	۴/۱۶	۱۱/۱-۱۱/۲۰
فرهنگی-اجتماعی	۶/۶۷۸	۰/۷۱۶	۳۸۴	۰/۰۰۰	۰/۲۴۴	۳/۲۴	۰/۱۷-۰/۲۰
خدماتی-زیرساختی	۶/۴۸۸	۰/۶۶۴	۳۸۴	۰/۰۰۰	۰/۲۱۹	۳/۲۲	۰/۱۵-۰/۲۹
زیست‌محیطی	۷/۱۶۹	۰/۶۰۹	۳۸۴	۰/۰۰۰	۰/۲۲۳	۳/۲۲	۰/۱۶-۰/۲۸
کل	۲۰/۰۲۶	۰/۴۵۱	۳۸۴	۰/۰۰۰	۰/۴۶۰	۳/۴۶۰۸	۰/۴۱۵۶-۵۰۶۱

بیشترین میانگین مربوط به شاخص اقتصادی (۱۶/۴) است که بیانگر آن است که ذی‌نفعان محلی، گردشگری را عاملی مؤثر در افزایش اشتغال، رونق کسب‌وکارهای محلی، جذب سرمایه و تقویت فعالیت‌های خدماتی می‌دانند. در بعد فرهنگی-اجتماعی، وجود میراث تاریخی ارزشمند به‌ویژه بنای شاخص گنبد سلطانیه، پیشینه تاریخی دوره ایلخانی، آیین‌ها و هویت بومی منطقه، نقش مهمی در تقویت سرمایه اجتماعی و ارتقای هویت مکانی ایفا می‌کند. در بعد خدماتی-زیرساختی، توسعه گردشگری می‌تواند به بهبود زیرساخت‌های شهری، ارتقای خدمات عمومی و افزایش کیفیت زندگی ساکنان منجر شود. همچنین در بعد زیست‌محیطی، توجه به حفاظت از میراث تاریخی و طبیعی، زمینه‌ساز مدیریت پایدار منابع محلی خواهد بود. در مجموع، یافته‌ها حاکی از آن است که بهره‌گیری هدفمند از ظرفیت‌های گردشگری می‌تواند به عنوان پیشران توسعه پایدار محلی در شهر سلطانیه ایفای نقش کند.

۳. آیا در میان ابعاد مختلف ظرفیت‌های گردشگری، اولویت یا تفاوت معناداری در میزان تأثیرگذاری آن‌ها بر توسعه محلی وجود دارد؟

به‌منظور بررسی اینکه آیا بین میزان تأثیرگذاری شاخص‌های چهارگانه ظرفیت‌های گردشگری بر توسعه محلی سلطانیه تفاوت معناداری وجود دارد یا خیر، از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شد. نتایج آزمون واریانس یک‌طرفه (جدول ۴) نشان می‌دهد مقدار P-value برابر با ۰۰۰/۰ و کمتر از ۰۵/۰ است؛ بنابراین فرض صفر رد می‌شود. در نتیجه، بین شاخص‌های اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی، خدماتی-زیرساختی و زیست‌محیطی از نظر میزان تأثیرگذاری بر توسعه محلی سلطانیه تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول ۴. نتایج آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه تفاوت میانگین تأثیرگذاری شاخص‌های توسعه گردشگری بومی بر جوامع محلی

Table 3. One-sample t-test results on the impact of tourism capacities on the local development of Soltaniyeh

شاخص‌ها	میانگین	انحراف معیار	مجموع مربعات		F	p-value
			بین گروهی	درون گروهی		
اقتصادی	۵/۱۷۹۲	۰/۵۰۶۸	۰/۴۹۱	۷۷/۱۰۶	۱۵۷/۱۸	۰/۰۰۰
فرهنگی-اجتماعی	۴/۲۸۵۷	۰/۸۴۵۶				
خدماتی-زیرساختی	۴/۳۳۵۱	۰/۷۳۹۱				
زیست‌محیطی	۴/۲۴۱۶	۰/۶۶۶۴				

نتیجه گیری و پیشنهادها

پژوهش حاضر با هدف تبیین جایگاه ظرفیت‌های گردشگری در توسعه محلی از منظر ذی‌نفعان محلی در شهر سلطانیه انجام شد. نتایج نشان داد که ظرفیت‌های گردشگری این شهر می‌توانند نقش تعیین‌کننده‌ای در ارتقای ابعاد مختلف توسعه محلی ایفا کنند. تمرکز پژوهش بر چهار شاخص اقتصادی، فرهنگی-اجتماعی، خدماتی-زیرساختی و زیست‌محیطی بود که تحلیل‌های آماری، تأثیر مثبت و معنادار تمامی این ابعاد را تأیید کرد. یافته‌ها نشان می‌دهد که از دیدگاه ذی‌نفعان محلی، مهم‌ترین پیامد بهره‌برداری از ظرفیت‌های گردشگری سلطانیه، آثار اقتصادی آن است. این نتایج بیانگر آن است که توسعه گردشگری می‌تواند زمینه‌ساز افزایش اشتغال، رونق کسب‌وکارهای محلی، جذب سرمایه و بهبود سطح درآمد خانوارها شود. در عین حال، وجود میراث تاریخی شاخص، به‌ویژه بنای جهانی گنبد سلطانیه، هویت فرهنگی شهر را تقویت کرده و ظرفیت بالایی برای توسعه گردشگری مبتنی بر میراث فرهنگی فراهم ساخته است. در بعد فرهنگی-اجتماعی، ظرفیت‌های تاریخی و هویتی سلطانیه می‌تواند به تقویت سرمایه اجتماعی، افزایش تعاملات فرهنگی و ارتقای حس تعلق مکانی منجر شود. در بعد خدماتی-زیرساختی نیز توسعه گردشگری می‌تواند محرکی برای بهبود زیرساخت‌های شهری، شبکه‌های ارتباطی و خدمات عمومی باشد. همچنین توجه به حفاظت از میراث تاریخی و منابع محیطی منطقه، توسعه گردشگری را در چارچوب پایداری محیط‌زیستی قرار می‌دهد. از منظر نظری، این پژوهش بر مبنای نظریه تعامل اجتماعی (نظریه تبادل اجتماعی) انجام شد؛ بدین معنا که نگرش ذی‌نفعان محلی نسبت به توسعه گردشگری، تابعی از ارزیابی آنان از منافع و هزینه‌های احتمالی آن است. یافته‌های پژوهش حاضر در بحث مقایسه‌ای با مطالعات پیشین، نشان‌دهنده همسویی قابل‌توجهی با ادبیات پژوهشی حوزه گردشگری و توسعه است.

از منظر اقتصادی، تأکید ذی‌نفعان محلی سلطانیه بر نقش تعیین‌کننده گردشگری در ارتقای درآمد و اشتغال، با یافته‌های لیو و همکاران (۲۰۲۳) همسو است که منافع اقتصادی را برجسته‌ترین ادراک در توسعه جوامع روستایی می‌دانند. همچنین، تمرکز بر اهمیت ابعاد اقتصادی و فرهنگی در سلطانیه، تاییدکننده دیدگاه بالتر و همکاران (۲۰۲۲) است که بر ضرورت توجه به سازوکارهای بهره‌برداری محلی و انتقال از نگاه صرفاً توصیفی به تحلیل ساختارهای توسعه تأکید داشتند.

در بعد فرهنگی-اجتماعی و نقش میراث تاریخی در تقویت هویت، نتایج این تحقیق با مطالعات ماسوانگانی و سالوو (۲۰۲۳) و ناراین و پوندی (۲۰۲۳) همخوانی دارد؛ چرا که هر دو پژوهش نشان دادند چگونه بهره‌گیری از مؤلفه‌های هویتی و میراث فرهنگی می‌تواند به تقویت سرمایه اجتماعی و صیانت از حقوق و توانمندی جوامع محلی منجر شود. علاوه بر این، تأیید تأثیر مثبت تمامی ابعاد (اقتصادی، فرهنگی، زیرساختی و محیط‌زیستی) در این پژوهش، با رویکرد چندبعدی لیو و همکاران (۲۰۲۳) و تأکید آلامینه و همکاران (۲۰۲۳) بر اهمیت توجه به ادراک جامعه میزبان در مدیریت ظرفیت‌ها، همسو می‌باشد.

در نهایت، تأکید بر لزوم مشارکت ذی‌نفعان در سلطانیه برای تحقق توسعه پایدار، بازتاب‌دهنده استراتژی‌های پیشنهادی ترسیانا و همکاران (۲۰۲۳) در زمینه حکمرانی محلی و شبکه ذی‌نفعان است که مشارکت جامعه را پیش‌شرط اصلی موفقیت برنامه‌های توسعه می‌دانند. این همسویی نشان می‌دهد که مدل توسعه محلی در سلطانیه، اگرچه دارای ویژگی‌های بومی است، اما از الگوهای جهانی توسعه گردشگری مبتنی بر مشارکت و توازن ابعاد پیروی می‌کند. نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای نشان داد که مقدار P-value برای تمامی شاخص‌ها کمتر از ۰/۰۵ بوده و در نتیجه فرض صفر رد می‌شود؛ بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان بیان کرد که ظرفیت‌های گردشگری بر توسعه محلی سلطانیه اثر مثبت و معنادار دارند. همچنین نتایج آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه نشان داد که بین شاخص‌های

چهارگانه تفاوت معناداری وجود دارد و شاخص اقتصادی بیشترین تأثیرگذاری را داشته است. از نظر روش‌شناسی، جامعه آماری پژوهش شامل ساکنان شهر سلطانیه بوده که بر اساس فرمول کوکران، ۳۸۵ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از پرسشنامه گردآوری و به کمک نرم‌افزارهای SPSS و Minitab تحلیل شد. پایایی ابزار پژوهش با ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۱۵ تأیید شد که نشان‌دهنده انسجام درونی بسیار مطلوب سؤالات است.

در مجموع، نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بهره‌برداری هدفمند و برنامه‌ریزی‌شده از ظرفیت‌های گردشگری سلطانیه می‌تواند به‌عنوان پیشران توسعه پایدار محلی عمل کند؛ مشروط بر آنکه این فرآیند مبتنی بر مشارکت فعال ذی‌نفعان محلی و رویکردی مسئولانه و پایدار باشد. بر اساس یافته‌های پژوهش، پیشنهادها زیر ارائه می‌شود:

- ارتقای زیرساخت‌ها با رویکرد اجتماع‌محور: بهسازی زیرساخت‌های حمل‌ونقل و اقامتی نباید صرفاً با هدف جذب گردشگر باشد؛ بلکه باید بر اساس «نیازسنجی و اولویت‌های ساکنان بومی» صورت گیرد تا علاوه بر پاسخ به تقاضای گردشگری، کیفیت زندگی ذی‌نفعان محلی نیز ارتقا یابد (کاهش شکاف میان گردشگر و میزبان).
- برندینگ مشارکتی و هویت‌محور: اجرای برنامه‌های برندینگ شهری با تمرکز بر «سفیران محلی»؛ به‌گونه‌ای که جامعه محلی (به‌ویژه جوانان و هنرمندان) نه به عنوان تماشاگر، بلکه به عنوان راویان و صاحبان اصلی روایت تاریخی گنبد سلطانیه در فرآیندهای بازاریابی و معرفی مقصد مشارکت داده شوند.
- ایجاد سازوکارهای بهره‌مندی اقتصادی محلی: طراحی الگوهای حمایتی از کسب‌وکارهای کوچک و صنایع‌دستی به‌صورتی که زنجیره ارزش گردشگری، درآمدهای مستقیم را به دست «ساکنان و کسب‌وکارهای بومی» برساند و مانع از خروج سود اقتصادی گردشگری توسط سرمایه‌گذاران غیربومی شود.
- استقرار نظام مدیریت میراث با مشارکت مردمی: تدوین برنامه‌های مدیریتی برای حفاظت از میراث تاریخی و محیط‌زیست که در آن، ساکنان محلی به عنوان «نگهبانان اصلی میراث» تعریف شده و اختیارات اجرایی مشخصی در نظارت و بهره‌برداری از ظرفیت‌های تاریخی شهر داشته باشند.
- نهادینه‌سازی مشارکت در تصمیم‌گیری: شکل «شورای مشورتی ذی‌نفعان گردشگری» در شهرداری یا اداره میراث فرهنگی جهت هم‌راستاسازی طرح‌های توسعه گردشگری با ادراک و انتظارات واقعی جامعه محلی.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

نویسندگان اصول اخلاقی را در انجام و انتشار این پژوهش علمی رعایت نموده‌اند و این موضوع مورد تأیید همه آنهاست.

مشارکت نویسندگان

مشارکت نویسندگان در مقاله به شکل توضیح داده شده از سوی مجله، مورد تأیید نویسندگان این مقاله است.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

حامی مالی

مقاله حاضر فاقد حمایت مالی است.

سپاسگزاری

از کلیه کسانی که در مراحل مختلف نوشتن این مقاله با نظرات خود ما را یاری دادند، سپاسگزاری می‌کنیم.

References:

1. Akbar, S., & Sharp, A. (2023). The growth of Aboriginal tourism in remote Australia: Indigenist method for an operator perspective. *Tourism Recreation Research*, 1-14. <http://dx.doi.org/10.1080/02508281.2023.2180724>
2. Alamineh, G. A., Hussein, J. W., Endaweke, Y., & Taddesse, B. (2023). The local communities' perceptions on the social impact of tourism and its implication for sustainable development in Amhara regional state. *Heliyon*. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e17088>

- 3.Aulia, R., & Kusumastuti, R. (2022). Indigenous Tourism Concept of Building Friendly Tourism for Indigenous Baduy People: Literature Study. *Budapest International Research and Critics Institute-Journal (BIRCI-Journal)*, 5(2), 11026-11032. DOI: <https://doi.org/10.33258/birci.v5i2.4920>
- 4.Azadkhani,P , Imanfard,A and Soltani,A . (2020). Investigating the Motivational Factors of Health Tourism in Lake Urmia. *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 1(1), 40-54. https://www.srds.ir/article_122913.html?lang=en
- 5.Baloch, Q. B., Shah, S. N., Iqbal, N., Sheeraz, M., Asadullah, M., Mahar, S., & Khan, A. U. (2023). Impact of tourism development upon environmental sustainability: A suggested framework for sustainable ecotourism. *Environmental Science and Pollution Research*, 30(3), 5917-5930. <http://dx.doi.org/10.1007/s11356-022-22496-w>
- 6.Boulhila, S., Alouat, M., Rezzaz, M. A., & Schmitz, S. (2022). Towards a development model of local cultural tourism through the involvement of local actors (Province of Constantine, Algeria). *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 40(1). <http://dx.doi.org/10.30892/gtg.40101-797>
- 7.Brooks, C., Waterton, E., Saul, H., & Renzaho, A. (2023). Exploring the relationships between heritage tourism, sustainable community development and host communities' health and wellbeing: A systematic review. *PLoS One*, 18(3), e0282319. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0282319>
- 8.Butler, R. (2021). Research on tourism, indigenous peoples and economic development: a missing component. *Land*, 10(12), 1329. <https://doi.org/10.3390/land10121329>.
- 9.Esfandiyari Darabad, F. and Nezafat takle, B. (2025). Geotourism and geomorphological potential assessment of protected areas in Meshkinshahr Township using quantitative models. *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 6(3), 78-85. (in Persian). https://www.srds.ir/article_216380_aaaa74d7a32f86482eb964d1d909794d.pdf
- 10.Feizinezhad,A , Nazmfar,H and Ghaffari Gilandeh,A . (2026). Spatial analysis of building breach in Sarein Tourism City. *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 7(2), 15-37. https://www.srds.ir/article_226219.html?lang=en
- 11.Gemar, G., Soler, I. P., & Moniche, L. (2023). Exploring the impacts of local development initiatives on tourism: A case study analysis. *Heliyon*, 9(9). <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e19924>
- 12.Gustafsson, C., & Amer, M. (2023). Forsvik, Sweden: Towards a People–Public–Private Partnership as a Circular Governance and Sustainable Culture Tourism Strategy. *Sustainability*, 15(5), 4687. <https://doi.org/10.3390/su15054687>
- 13.Jennings, H. (2017). Indigenous peoples & tourism. *Tourism Concern.Tourism Planning*,4(22).<https://www.humanrights-in-tourism.net/file/1197/download?token=oz2BGD4U>
- 14.Karimi Hatami,J , Ramesht,M H and Nojavan Besnighan,M R . (2026). The role of creative tourism in enhancing urban sustainability indicators (Case study: Ahvaz city). *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 7(1), 224-249. https://www.srds.ir/article_230405.html?lang=en
- 15.Khizar, H. M. U., Younas, A., Kumar, S., Akbar, A., & Poulouva, P. (2023). The progression of sustainable development goals in tourism: A systematic literature review of past achievements and future promises. *Journal of Innovation & Knowledge*, 8(4), 100442. <https://doi.org/10.1016/j.jik.2023.100442>
- 16.Lei, W. S. C., Suntikul, W., & Chen, Z. (2023). Tourism development induced social change. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*, 4(1), 100088. <http://dx.doi.org/10.1016/j.annale.2023.100088>
- 17.Liu, Y. L., Chiang, J. T., & Ko, P. F. (2023). The benefits of tourism for rural community development. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1), 1-12. <http://dx.doi.org/10.1057/s41599-023-01610-4>. <https://pubs.ufs.ac.za/index.php/ijrcs/article/view/2218>
- 18.Maswanganyi, F. T., & Salawu, A. (2023). Cultural tourism and indigenous languages: fostering economic development in Polokwane Local Municipality. *International Journal of Research in Business and Social Science* (2147-4478), 12(10), 32-40. <http://dx.doi.org/10.20525/ijrbs.v12i10.3116>
- 19.Mosquera-Guerrero, A., Rodríguez Martínez, J., Ordóñez Abril, D. Y., & Calderón Sotero, J. H. (2023). Project design and development in indigenous communities: a literature review. *Gestão & Produção*, 30. <http://dx.doi.org/10.1590/1806-9649-2022v29e6022>
- 20.Narain. A & Pondey, B. (2023). Indigeous tourism: Pavig the way for way for protecting indigeous people's rights. *Journal of Emerging Technologies and Innovative Research*, Volume 11 | Issue 2 | February 2024. <https://www.jetir.org/view?paper=JETIR2308350>.
- 21.Nezafat taklhe, B., Nezamivand Chegini, M., Mousavi, S. N. and Dehgani, P. (2025). Evaluation and Analysis of the Competitiveness of Geotourism and Geomorphological Potentials of Gilan Province (Case Study: Masal Township, Olsbelengah, Shanderman). *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 6(2), 85- 97. (in Persian). https://www.srds.ir/article_214781_e4accb2e1795226f3571e2e1b09309f0.pdf

22. Pournajaf, S., Heidary Chianeh, R. and Hakimi, H. (2026). Identifying and Prioritizing the Factors Affecting the Enhancement of Accommodation Experiences from the Perspective of Eco-Lodge Managers and Its Role in Destination Marketing (Case Study: East Azerbaijan Province, Iran). *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 7(3), 531-552. https://www.srds.ir/article_251553.html?lang=en
23. Quang, T. D., Nguyen, Q. X. T., Nguyen, H. V., Dang, V. Q., & Tang, N. T. (2023). Toward sustainable community-based tourism development: Perspectives from local people in Nhon Ly coastal community, Binh Dinh province, Vietnam. *Plos one*, 18(10), e0287522. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0287522>
24. Ramos-García, J. L., Vargas-Chanes, D., & Toledo-López, A. (2023). Perception of social prosperity in indigenous tourism destinations in Mexico: The mediator effect of competitiveness of the destinations. *Cogent Business & Management*, 10(2), 2235105. <http://dx.doi.org/10.1080/23311975.2023.2235105>
25. Rezaei, N. H., & Jafari, F. (2014). Prioritizing tourism destination management strategies using quantitative and qualitative models (A case study: Soltaniyeh city). *Tourism*, 1(1), 79-96. [in Persian]. https://jut.ut.ac.ir/article_53155_836170e8629c80c4c53411e3b15135bb.pdf
26. Sumanapala, D., & Wolf, I. D. (2023). A wellbeing perspective of Indigenous tourism in Sri Lanka. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*, 4(2), 100099. <https://doi.org/10.1016/j.annale.2023.100099>
27. Tresiana, N., Sanjaya, R., & Duadji, N. (2023). Indigenous Community-Friendly Tourism Development Strategy Through Governance Approach. *Journal Ilmu Administrasi: Media Pengembangan Ilmu dan Praktek Administrasi*, 20(2), 169-177. <http://dx.doi.org/10.31113/jia.v20i2.955>
28. Wani, M. S., Bhat, M. S., Alam, A., & Mir, S. A. (2023). Assessing indigenous community's perspectives and attitudes toward tourism development impacts in the northwestern Himalayas, India. *Socio-Ecological Practice Research*, 5(1), 63-78. <https://doi.org/10.1007/s42532-022-00134-6>
29. Yari Hessari, Aristotle and Mohammadi, Chenour. (1402). Analyzing the role of tourism on the development of tourism target villages in Paveh city. *Journal of Geography and Human Relations*, Fall 1402, Volume 6, Number 2, pp. 473-489. (in Persian). [DOI:10.22034/GAHR.2023.395145.1862](https://doi.org/10.22034/GAHR.2023.395145.1862)
30. Yusoh, M. P., Kumalah, M. J., Latip, N. A., Hussin, R., Zakaria, Z., Jamru, L. R., ... & Pingking, A. (2023). Impact of the Tourism Sector on the Socio-Economy of Indigenous People on The Islands Around Semporna. In *BIO Web of Conferences* (Vol. 73, p. 03008). EDP Sciences. <http://dx.doi.org/10.1051/bioconf/20237303008>

COPYRIGHTS

© The Author(s). This is an open access article under the CC BY-NC license:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

Publisher: Private with Cooperation Iranian Geography and Urban Planning Association